ఎండమావులు

చిరునవ్వొచ్చింది -

అది తెల్లని ముత్యంలా లేదు -

ఎ(్రని పగడం కాదు.

నేరం చేసినవాడు నిస్సహాయంగా స్వగతంలో ఏడ్చిన నవ్వు -

అడవిలో కార్చిచ్చు కొన అంటుకున్న వెదురు పొద చిరుమంట.

•••

ఎండ మండిపోతోంది.

'దహ్...టు..బర్న్... ఫస్ట్ కాంజుగేషన్ పరస్మై పది. దీని కృదంత రూపం 'దాహః' అని తల ఎత్తి చూశాడు వ్యాకరణ పండితుడు, బి.ఏ. ఫైనలియర్ క్లాసులో. అలసి తలలు వాల్చిన కొమ్మలూ, రెమ్మలూ, వాడి వత్తలైన లేత తీగలూ, కనిపించాయి పండితుడికి. అతని నోరెండిపోయింది.

•••

జాహ్నవి టక్కున లేచి నిలుచుంది.

ప్రశ్నార్థకంగా చూశాను.

తర్వాత జమున, ఆమె వెంట గిరిజ - ఎవ్వరూ మాట్లాడరు. మెల్లగా అతిమెల్లగా క్లాసులో నుంచి బయటికి వెళ్ళిపోయారు. అదృష్టం బాగుండి వెంటనే గంట కొట్టారు,

'దహ్... టు ... బర్న్' వెంటాడుతుండగా స్టాఫ్ రూమ్‌లోకి వచ్చాను. మంచినీళ్ళ కుండ. దివాలాతీసినవాడి మొహంలా తెల్లబోయి చూస్తున్నది. ఇంటితోవ పట్టాను. పక్క లేడీ స్టూడెంట్స్ వెయిటింగ్ రూమ్ నుంచి ముగ్గురూ తల వంచుకు వస్తున్నారు. జాహ్నవి నన్ను చూసి సిగ్గుపడి దూరంగా వెళ్ళిపోయింది.

•••

పైన నిర్మోహమాటంగా నల్ల మబ్బు చారికైనా లేని తెల్లని ఆకాశం - కింద విశాలంగా విసుగ్గా పరుచుకున్న కంకర తోవ. కొంతదూరం నడిచి పైకి చూస్తే, అధికార్లకి పెట్టిన అప్లికేషన్లలా నీటి చుక్క రాల్చక, తెగ పరిగెత్తే తెల్లమేఘాలు. మైదానం మీద దూరంగా జిలజిల మిలమిల ఎండ ధాటికి మెరిసే ఎండమావులు, మా ఆశలకు ప్రతిబింబాలు. "ఏ మృగతృష్ణనో వలచి ఏడ్చెదు" అన్న ఏదో పురాతన కంఠం చెవుల్లో గింగురుమంటే చట్టున నలువైపులా ఉలికిపడి చూశాను. ఏమీ లేదు. శూన్యం.

చిన్నబజారు వెంట నడుస్తున్నాను. ఒకచోట కుళ్ళిన పళ్ళరాశి మీద పోగుపడ్డ ఈగల్లా, చౌకబియ్యం డిపో దగ్గర, మెలిదిరిగిన తాడులా ఏర్పడబోయి, తొక్కిసలాడే జనంలా మూగిన మనుషులు .. అబ్బే! మనిషికి విలువలేదు. ఎంత పలచబడి చులకనై దేనికో ఎగబడుతున్నారు! తనకన్నా విలువైనదీ, దైవంలా దర్శించదగ్గదీ, ఆ పదార్థం ఏమిటో తెలిసి చావడం లేదు. మురికి పావడాలు, చింకి వోణీలు మాసిన చీరలు, చింపిరి తలలు, ఊడిన జడలు, గళ్ళ లుంగీలు, కట్ బనీన్లు, అటువైపే నడుస్తున్నాయి. అన్నిటి భుజాలమీద చంకల్లో, తలలమీద ఒకటో రెండో కడవలు, సెరవలు -

మర్యాదా, అంతస్తుకొద్దీ ఎంత పట్టించుకోకుండా దూరంగా ఉందామనుకున్నా, నామీద ఆవహించి వున్న సాటి మానవత్వం టంగున ఎక్కడో తీగ మోగినట్టు మోగింది.

ఎట్లాగో తోవ చేసుకుని ఆ పద్మవ్యూహంలో తల దూర్చాను. అక్కడొక పాత గదికి అమర్చిన పైపు, చిటికెనవేలి లావంత సన్నంగా సంశయిస్తూ కారే నీరు - దాని చుట్టూ గోవర్ధన పర్వతమంత ఎత్తు కడవలు, బిందెలు, డ్రమ్ములు -

ఆ వేలి ధారకింద కడవ పెట్టి ఓపిగ్గా చూస్తున్న నలభై ఏళ్ళ ఆడమనిషిని, పాతికేళ్ళ మనిషి వచ్చి అమాంతం తోసేసి నీరుజారే కడవ లాగేసి, యుద్ధం ప్రకటించింది. తానేమో గంట ముందే వచ్చి తన సెరవ అక్కడ పెడదామనుకుందిట. రానూ వచ్చిందట. ఎవరో పిలిస్తే పక్కకు వెళ్ళిందట. ఇంతలో రెండవామె చట్టున ఆక్రమించిందట. అదీ తగవు. వాళ్ళు పంపు వదిలి ఇవతలికి రారు. ఇంకొకరిని పట్టుకోనివ్వరు. ఒకరి జుట్టు ఒకరు వదలరు. ఏమి మానవ మనస్తత్వం! కలిమిలో ఏమీ పట్టించుకోనివారు, ఉదారంగా వుండేవారు, అక్కా చెల్లీ అని పిలుచుకునేవారు, ఈ కరువులో ఎంత శత్రువులయిపోయారు! స్వార్థం నిక్షేపంలాంటి మానిసులను ఎంత పిశాచులను చేస్తున్నది! చెరిగిన జుట్టు, కరిగిన బొట్టు, చెమర్చిన వొళ్ళు! చూస్తూ నుంచున్నాయి, 'మనకెందుకు?' మనస్తత్వం మనుషులను ఎంత హీనులను చేసింది? తలవొంచుకు వచ్చేశాను.

ఆ సురక్షిత తిరోగమనంతో ఇల్లు కనపడింది.

●●●

నాలుగు రోడ్ల మొగ. రయ్‌న వచ్చి ఒక నీటి టాంకర్, మధ్యగా ఆగింది. వందలకొద్దీ జనం పోగవుతున్నారు. నాలుగు వీధులకు నడుమ ఎత్తుగా నిలిచిన గాంధీ మహాత్ముడు, తన ఇండియాలో స్వరాజ్యం వచ్చిన పాతికేళ్ళకైనా త్రాగడానికి గుక్కెడు మంచినీళ్ళకోసం ప్రజలు తన్నులాడడం చూడలేక కళ్ళు మూసుకోబోతే, ఆ కళ్ళు మూతపడలేదు. ఆ కళ్ళల్లో నీళ్ళు ఎండిపోయి ఎన్నాళ్లో అయింది!

టాంకర్ మీదకు జనం ఒకటే ఎగబడుతూ వుంటే మృదవర్లు కొందరు జనాన్ని తాడులా ఒకరివెంట ఒకర్ని నిలబెట్టబోయారు. ఆ తాడు ఉన్నట్టే వుండి మళ్ళా చుట్టుకుపోవడం మొదలుపెట్టింది. ఇళ్ళల్లో వున్న కడవలు, బిందెలు, బొక్కెనలు, గుండిగలు, గిన్నెలు, ఉగ్గు గిన్నెలు సైతం వరసగా కూర్చున్నాయి. విసుగెత్తి లేచి నిలుచున్నాయి. చప్పున చతికిలబడ్డాయి. వాటి నోళ్లు తడవలేదు. ముందున్న 'మోతుబరి గంగాళాల' దాహం తీరలేదు. నగల మెడలు, జరీ చీరలు, కొత్తసిగలు, వరసను లెక్కచేయక ఏర్పరచిన సూత్రాన్ని ఛేదించి ముందుకు వచ్చి, కావలసినంత నీరు పట్టుకు తప్పుకున్నాయి. పిల్లగాళ్ళు, అలగా జనం నీటివంతు వచ్చేసరికి హారన్ మ్రోగి, టాంకరు పరుగెత్తిపోయింది.

జనం చెల్లాచెదరైపోయారు. వట్టి కడవలు, కుండలు బోర్లించుకుని నిరాశగా పోతున్నారు చిల్లరజనం.

పెద్ది కల్లమ్మ, పదేళ్ళ కొండయ్యని పంపింది. రెండు రోజుల నుంచి ఆ ఇల్లు నల్లని నీటిమొహం చూడలేదు. కూడుడకడానికి నీరు లేదు. చిరచిర మండే మొహం మీద చల్లుకుందామంటే నీటికి దరిద్రం గదా! కుండెడు నీళ్ళు సంపాదించలేని కొడుకు మీద కల్లమ్మ మండిపడింది - బోసి కడవ బోర్లించి తెచ్చే కొడుకును చూసి, తల్లి కడుపు మండిపోయింది. కుండ తీసి వాడి తలమీద వేసి కొట్టింది. కుండ నాలుగు చెక్కలయింది. వాడి తల చిట్లి నెత్తురు చిమ్మింది.

•••

ఇల్లు కనబడింది - అమ్మయ్య - స్నానం చేసి స్తిమితపడాలి. భోజనం తర్వాత మాట. చూస్తూనే ఇల్లాలు కవి హృదయం గ్రహించి, 'క్షణంలోరావాలి గంగ' అంది. 'జీవితం వ్యంగ్య వైభవమ్' సహవాస దోషం - లేదని చస్తే చెప్పదు.

కన్నతల్లిలా సర్వులకు ఆత్మీయం కావలసిన ప్రకృతిమాత, ఈశ్వరుని ఏకైక ప్రసాదం, మనుషులకు ఎంతదూరమై ఎరుసైపోయింది.

"భూమి రాపోஉనలో వాయుః ఖం
ఇతీయం మే భిన్నా ప్రకృతి రష్టధా"

పై అయిదూ నా రూపమే అన్నాడట గీతలో కృష్ణుడు. ఆ శరీరాన్ని అందరూ

అనుభవించకుండా గళ్ళుగా చేసి, ముక్కలుగా కోసికొంటున్నాం. అమ్ముతున్నాం. భూమి, వాయువు, తేజస్సు, ఆకాశం అన్నీ 'జబ్బపుష్టిగల' వాళ్ళ అధీనం అయ్యాయి. నేటికి అప్పులు (నీళ్ళ) గతి కూడా అంతే అయింది. అప్పుచేసి పంపుతేనే, అప్పులు దొరుకుతున్నాయి. లేనివాళ్ళకు లేవు. అప్పు పుట్టింది, పొదుపుగా మజ్జన భోజనాదులు చేసి మేను వాల్చాను. చల్లని స్నానం, వెచ్చని భోజనం, మెత్తని కనురెప్పల మీద నిద్ర ఊగుతోంది.

మరచిపోయినవి మరపురానివి ఏవో బొమ్మలు కళ్ళల్లో –

చిన్నప్పుడు చదువుకున్న ఒక పల్లెటూరు, ఊరునిండా తోటలు, ఊరికి ఎడాపెడా ఒక కాలవ, ఒక పుణ్యనది. ఉదయం నదీ స్నానం, సంధ్యావందనం. సాయంత్రం కాలవ షికారు. ఊళ్ళోని కుర్రకారు ఇంచుమించంతా కాలవగట్టుకు చేరేది. విశాలమైన పడవలు. కాలవ గట్టుమీంచి నీట్లోకి అమాంతం దూకి మునిగిపోవడం. ఆ మునిగినవాణ్ణి ఇంకొకరు నీళ్ళలో మునిగి తరుముకుంటూ పైకి తేలకుండా పట్టుకోవడం. కాలవ ఒడ్డున ఉన్నవాళ్ళందరికీ అదో ఆట. అరటి బొందలు కడుపుకింద అనుచుకుని పిల్లలంతా నీటి పక్షుల్లా విసుగూ విరామం లేకుండా ఈదుతున్నారు.

సూర్యగ్రహణం. అంతా నదిలో స్నానాలు. నాకు 13 ఏళ్ళు. ఇద్దరాడపిల్లలతో నేనూ వెళ్ళాను, వాళ్ళతో నీళ్ళు ఎగజిమ్ముతూ కాలుజారి నీళ్ళలో పడ్డాను. వాళ్ళిద్దరూ సాహసించి ముందుకు దూకి ఒడ్డుకు లాగివేశారు. వాళ్ళకి నీళ్లంటే భయంలేదు, అమ్మ ఒళ్ళో ఆడుకున్నట్టే. అంత నీరు, జీవనం, భువనం, వనం, హఠాత్తుగా నా కళ్ళల్లో ఎండిపోయింది. చిట్టడవులు, బొంతరాళ్ళు ప్రత్యక్షమైనాయి... అట్లా – అట్లా ...

• • •

పనిపడి పేదపాలెం మీదుగా పోతున్నాను. ఎగుడు దిగుడుగా చుట్టు గుడిసెలతో నిండిన ఆ చోటును జనారణ్యం అనడం సబబు. మట్టి ముద్దలు, కొన్ని బొంతరాళ్ళు గుండ్రంగా పేర్చి, ఆ గోడమీద నాల్గు తాటాకులో, బండి తడికలో, చిరుగు గోనెపట్టాలో కప్పి, ఆ గోడలకు కచ్చికచ్చిగా సున్నం పూసిన ఆ గుహలకు వాళ్ళ పరిభాషలో 'ఇల్లు' అని పేరు. ఆ ఇళ్ళముందు కొందరు తలలొంచుకుని ఏవో పనులు చేసుకుంటున్నా, కొందరు దిగులు ముఖాలతో వీధిలోను, గుమ్మాల్లోను నిలబడి దేనికో ఆదుర్దాగా ఎదురుచూస్తున్నారు. రెండు రోజులకు మళ్ళా ఈరోజు నీళ్ళ దర్శనం అవుతుందేమో అని ఆశ –

ధన్‌ధన్ మని చప్పుడు చేసుకుంటూ పక్క వీధిలోకి ఒక నీళ్ళలారీ వస్తున్నది. జనం మొహాలు సంతోషంతో విప్పారాయి – అంతా చేతికి దొరికిన పాత్రలు తీసుకుని పరుగెత్తారు.

"నీ నోరుబడా! చూస్తావేందిరా. నేను పెద్దముండను. నడుసుకుంటాబొయ్యేతలికి ఆ లారీ కాస్త లగెత్తుతాది - నీటి చుక్క చూసి రెండ్రోజులైంది. ఆ కడవెత్తుకోనిపోరా తొరగా. నేను వెంబడే వస్తుండా" అని కంగారుగా కల్లమ్మ తన పదేళ్ళ కొండెగాణ్ణి ఎచ్చరించింది. కొండయ్య లగెత్తి దూసుకుపోయాడు. "ఇయ్యేళ, ఎట్లా అయినా ... ఒక కడవ నీళ్ళు! అమ్మ - సల్లని నీళ్ళు సంపాదించాల" ఇదీ వాడి శరా. లారీ ఆగలేదు.

జనం గుంపును దూసుకుని ఆగమేఘాల మీద ఎగిరిపోతున్నది.

అరిచారు. మొత్తుకున్నారు. ఆగలేదు - పది గజాలు వెళ్ళింది - అంతే - కర్‌ర్ మంటూ ఈడ్చుకుంటూ ఆగిపోయింది -

ఆశ్చర్యంతో జనం తటపటాయించి, తండోపతండాలుగా లారీవెంట పడ్డారు. లారీ టాంకరు నుంచి నీరు జారే పైపు మూత మూసివేసి వుంది. ప్రజలు ఒకటే రొద - గోల - కోలాహలం - ఏమాట వినపడదు.

"టక్, టక్, టక్" మూత ఎవరో పగలగొట్టివేశారు. ఏనుగు తొండం లావున నీరు చిమ్ముకుంటూ ఎగిరిపడుతున్నది. రోజుల తరబడి రాత్రుళ్లంతా ఆ తెల్లని చల్లని నీటికోసం జాగరణ చేసిన వాళ్ళకు, రోజుల తరబడి చల్లని నీటికి ముఖంవాచిన వాళ్ళకు, ఒళ్ళు తెలియలేదు. అంతనీరు ఒక్కచోట అంత దగ్గరగా చూసి ఎన్నాళ్ళయిందో. జనం పిచ్చిదై పోయింది. పొంగి పొంగి వచ్చే నీటిలో మునిగిపోయారు. మొగంనిండా తలనిండా చిమ్ముకున్నారు. దోసిళ్ళతో తనివితీరా తాగారు. ఎగజిమ్మారు. కడవలనిండా, కుండల నిండా, దుత్తలనిండా నింపుకున్నారు.

"అయ్యో నా కొడకా, కొండా, ఎక్కడున్నావురోరి నాయనా" అని అప్పటికి లారీ దగ్గరకు చేరిన కల్లమ్మ ఆక్రందనంతో, జనం పిచ్చి దిగిపోయింది. అప్పటికి, నిజస్థితి వారికి గుర్తుకువచ్చింది. అంతా లారీ ఇంజనువైపు పరిగెత్తారు. కొండయ్య లారీ చక్రం కింద చేతిలోని కడవతో సహా తల పగిలి నెత్తురు మడుగులో వున్నాడు. డ్రైవరు కేబినులోంచి ఎప్పుడు జారుకున్నాడో ఎవ్వరికీ తెలియదు.

కొండయ్య ప్రాణాలు నీళ్ళుగా మారి, ఆరోజు అందరి దాహం తీర్చాయి.

మరి రేపు?

ఎండమావులు!!

(8-9-1972 ఆంధ్రజ్యోతి వారపత్రిక)